

LES AVENTURES DE LA DIFERÈNCIA

Joan Todó

Ja sigui per les pesades adaptacions de James Ivory, ja sigui per l'afecció que li tenen els pedants, ja sigui per una etapa creativa final que el va convertir en la baula perduda entre l'orfebreria estilística de Flaubert i l'exploració abismal de Joyce, Henry James ha anat carregant una reputació que no em preparava per a la primera comparació que em va venir al cap en començar a llegir *Els europeus*, la novel·la que ha aparegut fa poc a Editorial Alpha en una traducció de Xavier Pàmies: la novel·la còmica *La filla de Robert Poste*, de Stella Gibbons.

Ambdues obres es basen en un retrobament familiar que és també un xoc de sensibilitats. En el llibre de Gibbons, és el xoc entre una noia urbana i moderna i la seva família rural i excèntrica; en *Els europeus*, la topada entre dos germans de l'aristocràcia europea i la seva família nord-americana. Però allò que Gibbons, entregada a la pura comicitat, va resoltent a cops d'absurd (subratllat en la traducció catalana de Víctor Obiols mitjançant un registre lingüístic xocant), rep en James inflexions de comèdia agre-dolça, d'ironia lleugera, d'intriga sentimental gairebé vodevilesca. L'arrel de l'humor, però, és la mateixa: els malentesos, les disparitats, entre éssers d'universos molt distints.

Eugenia Münster i Felix Young són, respectivament, una baronessa repudiada pel seu marit i un jove artista bohemí. Arribats a Nova Anglaterra, es troben amb la família dels Wentworth, amarada del puritanisme del Nou Món. Una vella Europa refinada, de moral una mica distreta, amb una intimitat plena de racons i l'armari ple de cadàvers, perfectament equipada per a totes les ambivalències, s'enfronta així a la moral estricta, unidireccional, dels americans. Tant és així que un dels recursos de què James treu més rendiment és l'equívoc entre la manera de parlar dels europeus, plena d'ironies i entretocs, i la comprensió dels americans, que només copsa el sentit literal de cada frase: quan Felix Young es defineixi com un bohemí, els altres entendran que ve d'una regió de l'Imperi Austríac.

El narrador d'aquesta història, en un moment determinat, confessa que bona part d'ella està dedicada a descriure la lluita de Gertrude Wentworth, una de les joves cosines dels dos germans, per aconseguir accedir a un plaer sense culpa. Per a Gertrude, l'ovella negra de la família, l'aparició dels cosins significa l'accés a un món d'imaginació, fortament mediatitzat per la ficció literària (*Les mil i una nits* i les novel·les de Dickens, concretament). Com si fos a través d'Europa que l'ànima nord-americana pogués accedir a la fantasia, o viceversa. I és que *Els europeus* és també una variació de to lleuger del gran tema de l'autor: el contrast entre els nord-americans i els europeus. Una te-

màtica a la qual, el mateix any 1878 en què va aparèixer aquesta novel·la, l'autor ja havia aportat una versió més breu, però també més tràgica: la novel·la curta *Daisy Miller*, el gran èxit comercial de la seva vida, en què una jove americana, de viatge per Itàlia, acaba morint a causa de la incomprensió amb què és rebuda.

Encara que en el cas que ens ocupa la mostri en to de broma, per a James aquesta no era una vacil·lació qualsevol. Va guarar tota la seva vida entre una banda i l'altra de l'oceà, tot i viure gairebé sempre a París o a Londres, fins que el 1915 es va nacionalitzar britànic. Potser qui ho va entendre més ràpidament va ser un altre nord-americà europeïtzat, T.S. Eliot, que el 1918, tot parlant del cas de l'autor d'*Els papers d'Aspern*, deia que només un americà pot ser un europeu complet, ja que l'europeïtat no li ve de naixença, sinó que és el resultat d'un procés laboriós, conscient.

Tot i que *Els europeus* és, en certa manera, una obra rebutjada pel seu autor (que no la va incloure en la New York Edition publicada durant la primera dècada del segle XX, en què revisava la major part de la seva obra afegint-hi substanciosos prefacs), Gertrude Wentworth podria tal vegada prefigurar aquest procés laboriós a què feia referència Eliot: ella és potser el personatge més complex d'aquest llibre, una mena d'aneguet lleig que es transforma en cigne enmig d'un grapat d'individus que, conduïts per un tret principal, gairebé caricaturesc, del seu caràcter (ja sigui l'optimisme sobrenatural de Felix Young, ja sigui l'artificiositat d'Eugenia, ja sigui el rígid sentit de la responsabilitat del senyor Wentworth), esdevenen incapaços de posar-se en el lloc de l'altre. ■

NOVEL·LA

Henry JAMES

Els europeus

Traducció de Xavier Pàmies

Barcelona: Editorial Alpha, 2016, 232 pp.

21.90 €